

Onderzoek: de wereld achter labels voor duurzame vis

Viswijzer staat duurzaamheid in de weg

In opdracht van:

Gastropedia

INHOUD

pagina 4-5	Onderzoek: de wereld achter labels voor duurzame vis
Pagina 6-7	1. De onbekende paling <ul style="list-style-type: none">- Aalherstelplannen van de overheid- Jaarlijks komen 1,3 miljard glasalen aan in Europese wateren
Pagina 8-11	2. Is de paling een ernstig bedreigde diersoort? <ul style="list-style-type: none">- Ontwerpfout wordt gekopieerd- Natuurbescherming had de leiding kunnen nemen- Visserij is al beperkt, nu andere factoren aanpakken- Stoppen legale visserij wel productief?
pagina 12-15	3. De Viswijzer: niet transparant, geen inspraak, geen erkend toezicht <ul style="list-style-type: none">- Geen duurzaamheidscertificaat, stichting weigert gesprek- 2 miljoen van de Postcode Loterij- Bestedingen onduidelijk- Supermarkten weinig mededeelzaam over keurmerk-beleid
Pagina 16-18	4. Sustainable Eel Group werkt aan een geaccrediteerd keurmerk <ul style="list-style-type: none">- Eigen keurmerk voor paling geadviseerd door MSC- Elke verkochte paling volledig traceerbaar, verkoop draagt bij aan beheer
Pagina 19-22	5. De moeizame strijd om de paling <ul style="list-style-type: none">- Tien jaar geleden nog volop illegale export van glasaal- Illegale handel opgerold- Vissers glasaal omarmen keurmerk- Beperkt aantal glasaaltjes opvissen- Uittrek schieraal- Herbevolking met miljoenen jonge palingen per jaar- In Nederland worden SEG en het ESF-label tegengewerkt- Twee kampen
Pagina 23-25	6. Duurzame benutting als onderdeel van duurzaam beheer <ul style="list-style-type: none">- “Ruim in Europa 20.000 tot 30.000 stuwen en dammen op”- Paling als indicator van het ecosysteem- In Nederland: zes waterkrachtcentrales en 5.500 andere obstakels- Hoe groot is biologische draagkracht?- Energie steken in maatregelen
Pagina 26	7. Aanbevelingen
Pagina 28	Bijlage 1. Conclusies onderzoek
Pagina 29-32	Bijlage 2. Vragen die de Good Fish Foundation niet beantwoordt
Pagina 33	Bijlage 3. Vragen die supermarkten slechts gedeeltelijk beantwoorden
Pagina 34	Bijlage 4. Reactie IUCN op ‘ernstige bedreigde diersoort’
Pagina 35	Bijlage 5. Reactie ministerie LNV
Pagina 36-38	Bijlage 6. Geraadpleegde bronnen

Onderzoek: de wereld achter labels voor duurzame vis

Viswijzer staat duurzaamheid in de weg staat

Van steeds meer producten die wij als consument kunnen kopen, verschijnen op de markt duurzame varianten. Bij veel producten is het enige waaruit die duurzaamheid blijkt een label dat zegt dat het product duurzaam tot stand is gekomen. Ook de horecaondernemer wordt er volop mee geconfronteerd: van biefstuk tot vrije uitloopeieren en van organische peper tot kaas van de plaatselijke boerderij. Maar het grootste belang zit hem voor de horeca vaak toch in de ingrediënten die op de kaart komen te staan. Met name over vis komen bij Gastropedia veel vragen binnen. Die komen vaak neer op: *hoe weten we nou precies waar zo'n label voor staat, en kunnen we, gezien het vaak aanzienlijke prijsverschil met het ongelabelde product, ervan op aan de claim van het label klopt?* Journalist Jaap de Graaf dook voor Gastropedia in de wereld van de duurzame labels en raakte gefascineerd door de raadselachtige wereld van de paling.

Redenen voor gezond wantrouwen als het gaat om duurzaamheidslabels zijn er te over. Soms omdat er ongerijmdheden zijn, dingen waarvan je boerenverstand al zegt dat het eigenlijk niet kan kloppen. Neem de biologische zalm. Had u misschien gedacht dat een wilde zalm, die zijn eigen kostje bijeen verzamelt – meestal kleine visjes, allemaal puur natuur – ook wel biologisch zou zijn? Mis! Wilde zalm mag niet met het label 'biologisch' worden verkocht. Zalm waarbij dat wel mag is opgegroeid in geconditioneerde omstandigheden, met duizenden

soortgenoten in kooien, in afgebakende gebieden in bijvoorbeeld Noorwegen, waar ze visproducten en sojacomponenten krijgen te eten, keurig volgens de richtlijnen. De wilde zalm is niet biologisch, omdat de levensloop ervan niet kan worden gemonitord.

Gelukkig zijn er aparte labels voor wilde zeevis, met name het MSC-keurmerk. Nu is er ook over het MSC-keurmerk regelmatig wat te doen. Zo bleek uit een uitzending van de Keuringsdienst van Waarde onlangs dat makreel voor het laatst in 2019 een MSC-label heeft gekregen. Overigens niet omdat de bestanden zo achteruit gingen, maar omdat de landen die op makreel vissen het niet eens konden worden over de verdeling van de quota. Reden voor de MSC-organisatie om het label op te schorten. In de uitzending mocht één van de vissers uitleggen wat het gevolg was. Niet dat er niet meer op makreel wordt gevist, maar er kan van de vangst na 2019 geen makreel meer worden verkocht met het MSC-label. Wordt er dan minder gevangen en verkocht? Nee, er zijn enorme afzetmarkten waar het de mensen niet boeit of er een label op de makreel zit. Maar de meer lucratieve markten in Noordwest Europa moeten het voorlopig zonder gelabelde makreel doen.

In De Correspondent schreef Evert Nieuwenhuis in 2017 een overzichtsartikel over MSC, waarin een hele rij deskundigen verklaart het vertrouwen in MSC te hebben verloren. Toch komt Nieuwenhuis, nadat hij zijn voorbeelden heeft voorgelegd aan de

MSC, tot de slotsom dat ondanks alle problemen, de oceaan tóch beter af is mét dan zonder MSC. De verklaring die Nieuwenhuis in het artikel geeft, heeft vooral te maken met de 'theory of change' van het MSC-label: hoe moeilijk het soms ook gaat, doordat vissers, handel en industrie onder druk van het label na moeten gaan denken over hoe zij vorm gaan geven aan duurzaamheid in hún tak van sport, keren zaken ten goede, uiteindelijk.

Maar Nieuwenhuis slaat een belangrijk aspect over: de transparantie van het label. In feite liggen aan ieder duurzaamheidslabel dat zijn naam waard is, drie principes ten grondslag: 1) de eisen waaraan betrokkenen moeten voldoen, zijn transparant, 2) er is onafhankelijk toezicht op het naleven van deze eisen en 3) er is inspraak. Die derde eis ligt misschien wat minder voor de hand dan de eerste twee, maar de relevantie ervan zal heel duidelijk worden in het palingdossier.

Om deze drie eisen te waarborgen, is er een wereldwijde organisatie actief die Nieuwenhuis in zijn artikel jammer genoeg niet eens noemt. Deze organisatie zou je kunnen omschrijven als een keurmerk voor keurmerken. Immers, iedereen kan wel ergens een keurmerk op plakken en zeggen dat het wat voorstelt, en met wat marketingbudget ziet het er dan al gauw erg fraai uit – op papier. Als echter de eisen niet transparant zijn, er geen onafhankelijk toezicht is, en geen gemeenschap is waarbin-

nen geschillen aan de orde komen en uiteindelijk overbrugd worden, is er geen sprake van een duurzaamheidslabel maar van een marketingkunstje. De organisatie die duurzaamheidslabels wil helpen dergelijke misstanden te voorkomen, en die daarvoor wereldwijd erkenning geniet – ook MSC is er bij aangesloten – is ISEAL. ISEAL is de 'goudstandaard' voor duurzaamheidslabels.

De afgelopen tien jaar is er een standaard ontwikkeld waaraan bedrijven in de palingsector zich moeten houden, willen zij als 'duurzaam' kwalificeren, SEG-standaard. Deze is ontwikkeld door de Sustainable Eel Group (SEG). SEG is er, na een lange ontwikkelperiode, in 2020 in geslaagd toe te treden tot de ISEAL-Community. Op de betekenis daarvan zullen we verderop uitgebreid ingaan. Maar we willen eerst wijzen op de wonderlijke omstandigheid dat in Nederland het handelen in palingproducten die voldoen aan deze strenge standaard wordt tegengewerkt door een andere speler: de Viswijzer die door de vrijwel alle Nederlandse supermarkten wordt gebruikt. Het gevolg is dat in de Nederlandse supermarkten geen paling te koop is, óók niet de paling die voldoet aan die SEG-standaard. Uit ons onderzoek is gebleken dat de wereld van vislabels soms net zo troebel is als het water waarin onze hoofdrolspeler zich bij voorkeur ophoudt. Laten we eerst eens kennismaken met die hoofdrolspeler: de paling.

1. De onbekende paling

Wat weten we van de paling? De filosoof Aristoteles dacht dat hij uit de modder geboren werd, want niemand had ooit paling-eitjes gezien. Inmiddels weten we dat hij als larfje ter wereld komt in de Sargassozee, boven Cuba waar ook de Bermuda Driehoek ligt. Althans, dat denken we, want niemand heeft dat ooit echt waargenomen. Wel weten we dat we daar de kleinste larfjes vinden, en dat deze met miljarden tegelijk worden meegevoerd op de golfstroom, richting het enorme leefgebied van de Europese paling, dat zich uitstrekt van de noordkant van Afrika tot boven in IJsland en Finland.

Aangekomen bij onze kusten zijn de larfjes uitgegroeid tot glasaaltjes die op zoek gaan naar zoete wateren. Probleem is dat onze binnenwateren vrijwel onbereikbaar zijn geworden voor de glasaaltjes. De exemplaren die dat toch lukt, stuiten binnen de zoete wateren opnieuw op barrières. Denk aan waterkrachtcentrales, dammen, gemalen en dijken. En er is veel minder leefgebied. Vaak is water- en moerasland, gebieden die ooit rijk waren aan paling, de afgelopen eeuw veranderd in polders en landbouwgrond. De palingen die het lukt volwassen te worden keren, vaak na meer dan tien jaar, terug naar zee. Daarbij stuiten ze op dezelfde barrières die er op de heenweg ook lagen. De geluksvogels bereiken uiteindelijk weer de Sargassozee, waar ze zich voortplanten. Dat doen ze alleen dáár. Geen dier ter wereld legt zulke grote afstanden af om zijn levenscyclus te kunnen voltooien.

Sinds de jaren '80 ging het jaar-in-jaar-uit stevig

achteruit met de paling. Dat gold overigens ook voor andere vissoorten. Duurzaamheid en vis stonden niet hoog op de politieke agenda. Dat veranderde aan het begin van deze eeuw. Er kwam gemeenschappelijk Europees visserijbeleid.

Aalherstelplannen van de overheid

Een belangrijk moment voor de paling was het van kracht worden van de Europese Aalverordening (2007) en nationale Aalherstelplannen (2008). Europese verordeningen staan boven de nationale wetgeving en zijn dus dwingend Europees recht. De verordening bepaalt dat alle lidstaten een beheersplan moeten opstellen, met als doel het bestand zich te laten herstellen, en duurzaam te beheren. Het Franse Aalbeheersplan behelst onder meer een quotum voor glasaal, en daarnaast dat 60% van dat gevangen quotum beschikbaar moet worden gesteld voor het 'herbevolken' van wateren waar een tekort aan paling is. De Europese en nationale maatregelen verplichten vissers dus bij te dragen aan de levenscyclus en de aanwas van de soort. Deze Europese maatregel verplicht vissers dus bij te dragen aan de levenscyclus en de aanwas van de soort.

Om de uittrek van de zogenaamde 'schieralen', volwassen palingen die op weg gaan naar hun paaigebied in de Sargassozee, zo groot mogelijk te maken geldt in Nederland een vangstverbod gedurende drie maanden: september, oktober november. Palingvissers voor wie dit ooit de beste tijd van het jaar

was, staan nu in die maanden in Nederland klaar om palingen 'over de dijk' te helpen.

Bestand groeit weer - Jaarlijks komen 1,3 miljard glasalen aan in Europese wateren

Sinds de invoering van de Aalverordening en de nationale Aalbeheersplannen is er een eind gekomen aan de dertig-jaar-durende achteruitgang van de jonge paling. Inmiddels taat nu wel vast dat de achteruitgang in de aankomst van jonge paling na 2011 tot staan is gebracht; er is zelf sprake van een gemiddelde stijging.

Hoewel enige voorzichtigheid, in afwachting van wetenschappelijk bewijs, op zijn plaats is, is dit een resultaat om heel trots op te zijn!

Vast staat ook dat de paling geen 'ernstig bedreigde soort' is – dat is niet te rijmen met de 1,3 miljard glasalen, babyaaltjes, die jaarlijks aankomen op de Europese kust, vooral die van Frankrijk. De visjes zoeken naarstig en wanhopig naar openingen om de binnenwateren te bereiken teneinde daar te kunnen opgroeien. Maar zonder menselijk hulp is het bijna onmogelijk onze volledig afgesloten en beheerde binnenwateren te bereiken.

Het vreemde is dat sommige natuurorganisaties de paling wél aanwijzen als ernstig bedreigde diersoort, en zelfs vergelijken met de panda, waarvan er maar enkele zijn. De paling is zeker een soort die onze toegewijde aandacht nodig heeft, maar van

uitsterven is gelukkig nog lang geen sprake. Honderden miljoenen zwemmen rond in de Europese wateren. In de bassins van kwekerijen, waar in het wild gevangen glasaal tot wasdom komt, zwemmen tientallen miljoenen. Deze laatste zijn afkomstig uit het bescheiden quotum dat glasaalvissers conform de Europese Aalverordening voor menselijke consumptie in zee mogen opvissen. Kwekers laten glasaaltjes in bassins, onder gecontroleerde omstandigheden opgroeien. Tussen de 80 en 90% van de paling, die men in Europa consumeert, komt op die manier tot stand.

Voor consumptie verdient het kweken van paling de voorkeur, omdat dat het efficienste met de jonge paling omgaat. En dat heeft erg weinig impact op het milieu. Overigens is het opkweken van paling geen nieuw verschijnsel: vissers zetten in Nederland al sinds 1920 babypalinkjes uit om ze in rustige wateren op te laten groeien. Tegenwoordig gebeurt het kweken van paling voornamelijk in gesloten aquacultuur – bassins en tanks waarin de paling onder gecontroleerde (ideale) omstandigheden wordt grootgebracht.

2. Is de paling een ernstig bedreigde diersoort?

Uiteraard moet dan het vissen op de glasaal wel duurzaam gebeuren. Hier begint de controverse. De MSC, de organisatie achter het belangrijkste vislabel in onze supermarkten, neemt over de visserij op glasaal een uitgesproken standpunt in. Hidde van Kersen, programmadirecteur Benelux van MSC, zegt over de palingvisserij: “Die kan nooit duurzaam zijn, zolang de paling ernstig wordt overbevist en er sprake is van grootschalige illegale visserij.”

Dat laatste klopt. Alleen is er in Nederland en Europa geen sprake meer van overbevissing, en evenmin van grootschalige illegale visserij op paling. Die zijn beide verleden tijd, zoals we verderop in dit onderzoek zullen zien. Maar Van Kersen zegt zich te baseren op gegevens van ICES (International Council for the Exploration of the Sea) en IUCN – allebei belangrijke wetenschappelijke organisaties in de wereld van biodiversiteit. “Die gegevens tonen aan dat de Europese paling zich op een zeer kritisch niveau bevindt.” En verder: “ICES ziet dat de reproductie van paling ernstig is afgenomen en nu op een very low level blijft. Zij adviseert daarom dat alle menselijke oorzaken van sterfte tot een minimum moeten worden beperkt. En IUCN (International Union for Conservation of Nature) heeft de Europese aal op de rode lijst staan als “ernstig bedreigd”, met een neerwaartse trend in de omvang van het bestand.” De IUCN zal er toch niet naast zitten?

Volgens Willem Dekker, verbonden aan de Swedish

University of Agricultural Sciences slaat het wetenschappelijke advies hier de plank mis. De term ‘ernstig bedreigd’ is van toepassing op soorten waarvan er nog maar een paar zijn, én op soorten waarbij er sprake is van een tomeloze neerwaartse trend. Geen van beide criteria is van toepassing op de paling. De aanvoer van glasaal wordt al sinds 1950 bijgehouden, en er komen momenteel op de Europese kusten jaarlijks 1,3 miljard glasalen aan. En die neerwaartse trend? Dekker meldde vorig jaar dat de hoeveelheid glasaal sinds 2011 weer stijgt, en dat geeft hem hoop dat de Aalverordening kennelijk toch het verschil kan maken. Naar zijn oordeel is het belangrijk de bescherming nu nog beter vorm te geven, bij te sturen waar nog te weinig gedaan wordt, ook het waterbeheer en de waterkracht daarbij te betrekken – en werken blinde alarm-berichten (bijna uitgestorven, zeer ver verwijderd van volledig herstel) alleen maar contraproductief. Juist nu de eerste stappen succesvol lijken, is het zaak daarop voort te bouwen, en niet alsnog op andere, blinde maatregelen over te gaan.

Ontwerpfout wordt gekopieerd

Maar IUCN en ICES negeren de kritiek van Dekker. De Good Fish Foundation en andere Nederlandse organisaties, zoals Ravon (kennisorganisatie voor reptielen, amfibieën en vissen) doen hetzelfde en nemen de status ‘ernstig bedreigd’ over voor paling. Een gevolg is dat paling in de Viswijzer, die gehanteerd wordt door Nederlandse supermarkten,

op rood staat – omdat IUCN en ICES dat zo aangeven. Niet vissen, niet consumeren dus, die paling, zo luidt het advies.

Volgens Dekker betekent dit dat genoemde organisaties een ontwerpfout in het internationaal advies kopiëren. Over de internationale organisaties ICES en IUCN merkt hij op dat hun paling-advies gebaseerd is op de protocollen voor de zeevissoorten. Maar paling is geen zeevissoort, en de maatstaven daarvoor zouden anders moeten zijn: in de binnenwateren spelen waterbeheer (barrières) en vervuiling een veel grotere rol, en alle visserij is veel moeilijker te reguleren (hengelsport en stroperij). Het simpele advies “sluit de visserij!” kan in die situatie niet erg effectief zijn. Dat verhindert natuurbeschermingsorganisaties niet om te concluderen dat de paling ernstig bedreigd is, bijna uitgestorven, en de visserij dus dicht moet. IUCN corrigeert de natuurorganisaties niet.”

IUCN schrijft in haar gebruiksvoorwaarden dat goed gereguleerde handel kan bijdragen aan het herstel van soorten. Beperkte en gecontroleerde benutting kan de weg naar voren zijn voor soorten die door IUCN als kwetsbaar, bedreigde of ernstig bedreigde notering hebben.

Nadat in 2007 in EU-verband is afgesproken om de paling te beschermen gaat het de goede kant op. Voor paling worden de gunstige effecten van alle maatregelen zichtbaar vanaf 2011, twee jaar na in-

voering van de Europese Aalverordening.

Wat zegt MSC over de effecten daarvan? Van Kersen: “Die maatregelen zijn er wel, maar het effect daarvan is onbekend. Er is dus nu geen sprake van een visserijdruk die goed gereguleerd is en afgestemd op de ruimte die een effectief herstel- en beheerplan daarvoor biedt. Het begrip overbevissing is dus altijd gerelateerd aan de gezondheid van het bestand, van effectief herstel en beheer, en het kunnen reguleren van de visserijdruk.”

Alex Koelewijn, voorzitter van Dupan, een stichting die zich in Nederland en daarbuiten actief inzet voor het verdere herstel van de palingstand, merkt op dat Van Kersen twee dingen door elkaar haalt. “MSC is voor mariene (zee) soorten, de naam zegt het al: Marine Stewardship Council. Voor mariene soorten geldt een ‘maximum sustainable yield’ (MSY).

Paling daarentegen is een trekkende vissoort waardoor de MSY niet te bepalen is omdat het dier meestal bevist wordt in de fase van zijn leven dat die in zoet water verblijft, en het waterbeheer en de vervuiling het bereiken van MSY voor altijd onmogelijk zullen maken. ICES en IUCN hanteren door gebrek aan voldoende meetgegevens het voorzorgsprincipe. Met het voorzorgsprincipe is op zich niks mis, maar het wordt vaak gebruikt als noodrem. Zo ook in het geval van paling. Het ICES advies is al tien jaar hetzelfde terwijl de palingstand toeneemt. Dan

heeft herhaaldelijk aan de noodrem trekken geen enkel nut: zo bouwen we nooit een voldoende bescherming op.”

Daarnaast citeert Van Kersen ICES onjuist, volgens Koelewijn. ”Het advies is: alle antropogene sterfte, die van invloed is op de uitrek van schieraal moet zoveel mogelijk naar nul. Die heeft in het geval van paling veel meer te maken met verstoring van leefgebieden: de barrières waarmee de paling tijdens zijn trek te maken krijgt. Het over de dijk zetten van schieralen, zoals we vanuit stichting Dupan nu doen, past in dat streven.”

Natuurbescherming had de leiding kunnen nemen

Maar wat is daarbij haalbaar? Wat willen we? En wat hebben we over voor herstel van leefgebied? De visserij kun je proberen te sluiten, of beter reguleren, of mede-verantwoordelijk maken voor een duurzaam gebruik. Rivieren en meren kun je toegankelijk maken door bijvoorbeeld pompen en gemalen aan te passen. Je kunt passages aanleggen, zoals watertrappes, waardoor paling zijn reis kan vervolgen in plaats van geblokkeerd, geknakt of vermalen te worden. Maar wat je ook doet, je zult de complexiteit van de binnenwateren onder ogen moeten zien, en de vele factoren die daarbij een rol spelen er allemaal in moeten betrekken.

De natuurbescherming had hierin de leiding kunnen nemen, maar die is zich gaan toeleggen op maar één ding: sluit de visserij. De visserij, daarentegen, had slechts één belang: doorgaan met vissen – en juist de visserij heeft meer gedaan, heeft zich verbonden aan een bredere aanpak dan Dekker voor mogelijk had gehouden.

Maar de visserij heeft de leidende rol evenmin kunnen grijpen, omdat de natuurbescherming liever ziet dat de visserij stopt. En daarmee is de bescherming van de paling in een pat-stelling gekomen, met polariserende standpunten, en weinig vooruitgang.

Visserij is al beperkt, nu andere factoren aanpakken

Die leidende rol heeft de Europese Unie wel gepakt. Met eisen, quota, vangstverboden, het herbevolken van glasaal in gebieden waar tekorten zijn en de EU-Aalverordening 2007, goedgekeurd door de Europese Commissie. Het ambitieniveau had misschien wat hoger mogen liggen, maar het beleid van de EU is wel reëel. Het tij is sinds 2011 gekeerd. Alle voorgestelde beperkingen ten aanzien van de visserij zijn doorgevoerd, maar niet-visserij-gerelateerde maatregelen zijn wel wat achter gebleven. Het devies is nu: verder gaan, stappen zetten, niet achteroverleunen. De talrijke belemmeringen die de paling op zijn trek tegenkomt, moeten worden aangepakt. Daar is nog nauwelijks iets aan gedaan.

Stoppen legale visserij wel productief?

We hebben een goed-geregelde commerciële visserij, die door diverse maatregelen beperkt is. Maar er is ook veel hengelsport, die paling vangt, en terugzet (altijd?). En kleinschalige stroperijtjes, voor eigen gebruik. Men dan is er ook nog een internationaal georganiseerde, grootschalige stroperij, die op de internationale markten opereert. Sluiten we dan het goed-gereguleerde deel? Volgens Dekker is de kans dan groot, dat het minder-gereguleerde deel van de visserij daarmee vrij spel krijgt. Bovendien wordt dan de noodzaak om wat te doen aan andere factoren, de al genoemde obstakels, kleiner. De barrières blijven in dat geval hoogstwaarschijnlijk bestaan, zonder dat men werk maakt van vispassages en trappen die de doorgang van de aal mogelijk maken. Want de echte noodzaak daartoe ontbreekt dan. Daarnaast wordt 60% van de nu legaal gevangen glasaal uitgezet in gebieden waar een tekort aan paling is. Die aanvulling verdwijnt wanneer de visserij stopt.

3. De Viswijzer: niet transparant, geen inspraak, geen erkend toezicht

Vast staat dat er aan labeling van vis geld valt te verdienen, en dat met het bieden van toegang tot supermarkten, of het ontzeggen van die toegang, grote belangen zijn gemoeid. Een interessant geval in dat verband is de Good Fish Foundation, een organisatie die met haar 'Viswijzer' inmiddels ruim tien jaar de totstandkoming van een duurzaam palingkeurmerk tegenwerkt, zo zal blijken uit ons onderzoek.

De Viswijzer is een opvallend en in Nederland invloedrijk medium. Deze beoordeelt vis, schaal- en schelpdieren, die hier te lande te koop zijn, op duurzaamheid. De Viswijzer gebruikt de kleuren van een verkeerslicht. Groen is in orde, niet overbevist en minimale impact van de vismethode op het milieu. Geel is tweede keus: goed alternatief voor rode soorten, maar er zijn verbeteringen nodig bij kweek of visserij. Rood betekent dat de soort wordt overbevist of de vangst dan wel de kweek negatieve heeft impact op het milieu. Ofwel, rood betekent: vermijden. Zwart staat voor bijvangst, ofwel onbedoelde vangst bij het vissen op andere soorten. Hiervan is overaانبod, en bijvangst zou meer moeten worden gegeten, aldus de Viswijzer.

Daarmee functioneert de Viswijzer dus als keurmerk. En keurmerken kunnen niet duurzaam bestaan zonder onafhankelijk en streng toezicht. Een keurmerk dat zich een oordeel vormt over duurzaamheid en dat breed uitmeet, zou tenminste gecontroleerd moeten worden door een onafhan-

kelijke derde partij. Door ISEAL bijvoorbeeld: een organisatie die wereldwijd toezicht houdt op de keurmerken die zich er bij hebben mogen aansluiten. Keurmerkorganisaties zien daarvan de waarde, omdat transparantie, toezicht en een community met inspraak de voorwaarden zijn voor het vertrouwen dat consumenten en belanghebbenden zeker kunnen hebben in het keurmerk. Maar in het geval van de Good Fish Foundation is geen sprake van transparantie.

Geen duurzaamheidscertificaat, stichting weigert gesprek

Maar noch de Viswijzer, noch de Good Fish foundation, beschikken over een duurzaamheidscertificaat. Wie controleert de Viswijzer en de Good Fish Foundation? Ze melden dat WNF-Duitsland hun beoordeling beoordeelt. Maar hoe die beoordeling gebeurt is niet transparant.

Als wij ten behoeve van dit onderzoek contact opnemen met de Good Fish Foundation om een afspraak te maken, worden we geconfronteerd met voorwaarden. Een verhaal dat het gebruik van duurzame vissoorten in de horeca onder de aandacht brengt, zou mooi zijn, daar wil Good Fish Foundation aan meewerken. Maar als de vragen uit een 'bepaalde hoek' komen en een 'bepaalde insteek' hebben, gaat het over. We proberen het tot vier keer toe, maar antwoorden blijven uit. De directie van de Good Fish Foundation hult zich in stilzwijgen. (Zie bijlage

'Vragen aan de Good Fish Foundation'). We nemen ook contact op met Ravon. Ook deze organisatie weigert onze vragen te beantwoorden.

2 miljoen van de Postcode Loterij

De Good Fish Foundation heeft de weg naar financiële middelen steeds goed weten te vinden. Dat bleek bijvoorbeeld in 2019 toen de Good Fish Foundation en Ravon €2 miljoen van de Postcode Loterij kregen toegewezen. Over een periode van drie jaar te besteden aan het project Red Onze Paling. De organisaties zien deze bijdrage als een belangrijk keerpunt om samen met beleidsmakers, beheerders, de visserijsector, natuurorganisaties en andere belanghebbenden tot gerichte acties te komen, meldde Vismagazine.

Good Fish Foundation geeft in het Jaarverslag 2019 globaal aan wat het project Red Onze Paling inhoudt. Het gaat onder meer om lobbyen in Brussel voor betere implementatie van herstelplannen, het organiseren van events, die stakeholders informeren.

Verder worden opsporingsinstanties voorzien van materiaal waarmee ze illegale vangsten kunnen tegengaan. Met sonarapparatuur, zo wordt aangegeven, spoort men illegaal geplaatste fuiken op. Daarnaast houden Good Fish Foundation en Ravon zich bezig, zo geven ze aan, met glasaal tellen en passagechecks uitvoeren om tekortkomingen bij vispassages op te sporen. De beide organisaties stimuleren

de aanleg van aalreservaten die voor paling, goed bereikbaar, veilig en schoon zijn.

Dat zijn mooie initiatieven, mits ze vergezeld gaan van concrete gegevens en bewijzen.

We benaderen ook de Postcode Loterij. De afdeling persvoorlichting laat weten dat het geld bestemd is voor "hun werk voor het beschermen van de paling, om bij te dragen aan de transitie naar een duurzame en verantwoorde visserij en palingstand." De Postcode Loterij zegt zich breed te oriënteren voordat men overgaat tot een schenking. "Wij onderhouden regelmatig contact met de organisaties die van ons een donatie hebben ontvangen. Ook Ravon en Good Fish Foundation houden ons op de hoogte hoe zij de schenking inzetten ten behoeve van herstel van de palingstand."

Maar we willen weten hoeveel geld er besteed wordt aan welke projecten en hoe de palingstand daar precies mee gediend wordt. Het antwoord van de Postcode Loterij: "Hoe ze dat precies doen, daarvoor verwijs ik je graag naar Good Fish Foundation en Ravon. Zij kunnen je over de inhoud van hun werk vertellen." Maar dat doen ze dus niet.

Bestedingen onduidelijk

Het Jaarverslag 2019 verschaft beknopte informatie over successen en activiteiten. De financiële kentallen maken niet duidelijk waar de inkomsten vandaan komen en welke bedragen voor welke doelen worden ingezet.

We zien een promofilmje (21-2-2021) over de mossel op de site van de Good Fish Foundation, dat geproduceerd werd in het kader van het EU-programma TOP mossel. We vinden een link die ons leidt naar het overzicht Openbaarmaking van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EF-MZV). Daar zien we dat de genoemde producentenorganisatie €675.000 ontvangt voor het noemde project gedurende de periode van 13 september 2019 tot 28 februari 2023.

De kosten voor het TOP mossel project van de Good Fish Foundation worden voor 75 procent betaald door de EU, De Producentenorganisatie Nederlandse Mosselcultuur neemt de overige 25 procent voor haar rekening. Er wordt dus door belanghebbenden betaald aan de Good Fish Foundation. Dat kan de onafhankelijkheid van de Viswijzer ondergraven.

Datzelfde overzicht vermeldt dat de Good Fish Foundation honderdduizenden euro's krijgt uit Europese gelden. Het Kennisproject Viswijzer en Fyshootvis (14 november 2019 tot 13 november 2022) levert €41.413 op. Het Kennisplatform Rivierkreeft

(3 november 2017 tot 31 december 2019) brengt €176.248 in het laatje. Voor de verlenging van dit project (1 februari 2020 tot 31 december 2022) heeft de EU €575.432 uitgetrokken. Het Kennisplatform Aal (13 juni 2017 tot 31 december 2019) leverde €233.165 op.

Wel wordt aangegeven dat je door Good Fish Foundation “een duurzaamheidsanalyse kunt laten maken van uw visaanbod. Met adviezen om te verduurzamen”. Hoe dat in zijn werk gaat en wat de kosten zijn blijven in het ongewisse. Het blijft dus gissen in hoeverre de inkomsten van de stichting het belang van de paling dienen.

Supermarkten weinig mededeelzaam over keurmerk-beleid

Het ontbreken van transparantie weerhoudt de Viswijzer niet om invloed te hebben op koopgedrag. Integendeel, de Viswijzer heeft grote impact op het inkoopbeleid van vrijwel alle Nederlandse supermarkten. Inkoopers van supermarkten en in mindere mate restaurants – en een klein aantal viswinkels – gebruiken hem als keuzebepaler: een vis die op ‘rood’ staat, komt er niet in. De DekaMarkt is de enige die uitzondering maakt voor paling die wordt verkocht met het blauwe ESF-label.

We doen navraag bij de supermarkten. Pauline van de Brandhof, woordvoerder van Albert Heijn, verklaart waarom de supermarkt vis met het MSC-keurmerk wil verkopen: “Het MSC-keurmerk

garandeert dat een vis duurzaam gevangen is. Het keurmerk ASC staat voor verantwoord gekweekte vis, schaal- en schelpdieren. Albert Heijn verkoopt alleen nog vis met het MSC- of ASC-keurmerk.”

Behalve dan de inktvis en rivierkreeft die bij Albert Heijn in het schap ligt: “Omdat MSC daarvoor geen standaard heeft ontwikkeld, hebben wij ervoor gekozen om deze door het Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek (ILVO) te laten beoordelen op duurzaamheidsaspecten, waardoor ook deze vissoorten verantwoord zijn.”

Albert Heijn verkoopt dus wel degelijk soorten waarvoor de MSC-standaard niet van toepassing is, mits er sprake is van duurzaam beheer. Waarom verkoopt Albert Heijn dan niet de paling waarvoor wél een duurzaamheidslabel beschikbaar is? Is de supermarkt ervan op de hoogte dat de Sustainable Eel Group een eigen keurmerk voor paling heeft, de SEG-standaard? En hoe kijken ze aan tegen de transparantie en zuiverheid van de Viswijzer? Betaalt Albert Heijn aan de Good Fish Foundation voor het gebruik van de Viswijzer? Op die specifieke vragen geeft de supermarkt geen antwoorden.

Ook de DekaMarkt, de enige keten in Nederland die wel paling verkoopt, netjes met ESF-label, wil niets kwijt over haar financiële afspraken met de Good Fish Foundation. Fiona Wijnbergen laat namens de supermarktketens DekaMarkt/ Dirk weten: “Wij

hebben geen belang bij dit onderzoek. Alhoewel wij wel paling verkopen bij DekaMarkt hebben wij ook een zeer goede relatie en verstandhouding met de Good Fish Foundation. En dat willen we ook graag zo houden.” Plus en Jumbo, die wij de vragen ook kregen voorgelegd, reageren in het geheel niet.

Terug naar de paling. Die kun je bijvoorbeeld eten bij Martin Kruithof, internationaal topkok en eigenaar van ‘De Lindenhof’ (twee Michelinsterren) in Giethoorn. Op het menu staat uitsluitend paling met het ESF-label, waardoor het bijdraagt aan duurzaam palingbeheer. Zoals bij veel restaurants in Nederland. Toch komt het Nederlandse topkoks in de pers op kritiek te staan. Hoe zit het dan met dat ESF-label?

4. Sustainable Eel Group werkt aan een geaccrediteerd keurmerk

Hoe kunt u van dat leuke katoenen hesje, dat fijne tropisch houten eetkamerstje of dat geïnspireerd geurende zeepje weten of ze echt duurzaam zijn, als ze – zoals in deze voorbeelden – van het label BCI, FSC of RSPO zijn voorzien?

De genoemde keurmerkorganisaties hebben ervoor gekozen om zich aan te sluiten bij een onafhankelijk arbiter die transparant maakt waar deze keurmerkorganisaties voor staan. Dat nu is ISEAL: de wereldwijde ledenorganisatie voor ambitieuze, collaboratieve en transparante duurzaamheidssystemen. ISEAL wordt wereldwijd gezien als dé standaard. Het is een organisatie die streng toezicht houdt op de leden. Eigenaren van keurmerken moeten zich conformeren aan vergaande eisen. Eisen ten aanzien van registratie, duurzaamheid, verbetertrajecten, ondernemen, borgen, bronnen van inkomsten, bestuursstructuur, verifiëren en openbaar toegankelijk zijn voor klachten en geschillen.

Doel is om enerzijds aantoonbaar te maken dat sprake is van duurzame productie, anderzijds dat er een gesloten ‘chain of custody’ is. De monitoring- en evaluatiesystemen die dat garanderen, zijn vastgelegd. Belanghebbenden moeten de mogelijkheid krijgen om commentaar te geven op beoogde en onbedoelde effecten van het keurmerk. Openheid en transparantie zijn belangrijk. Inspraak en consultatie van belanghebbenden zijn een must. Samengevat: ISEAL stelt eisen ten aanzien van duurzaamheid,

verbetering, relevantie, strengheid/ duidelijkheid, betrokkenheid, onpartijdigheid, transparantie, toegankelijkheid, waarachtigheid en efficiëntie.

Eigen keurmerk voor paling geadviseerd door MSC

Interessant genoeg is het besluit om voor paling een eigen duurzaamheidsstandaard te ontwikkelen in 2009 door MSC zelf geadviseerd, omdat hun eigen standaarden niet voor paling toepasbaar zijn. De hoeveelheid jonge paling die op de oceaan onderweg zijn naar het zoete leefgebied is niet te meten. De glasaal die het lukt de menselijke barrières te nemen, verspreidt zich over ontelbare binnenwateren in een immens leefgebied.

Dat aantal palingen is niet te vast te stellen. Vervolgens trekken de volwassen palingen vanuit de zoete rivieren en meren weer terug naar de oceaan. Op elke breedtegraad doen ze dat in een andere periode. Palingen trekken solitair, dus niet in scholen, en daardoor zijn nauwkeurige metingen uitgesloten. Allemaal redenen waarom de paling niet past binnen de MSC-systematiek en een eigen standaard verdient. Het advies van MSC in 2009 was dan ook terecht.

In 2010 werd de Sustainable Eel Group (SEG) opgericht, vanuit de overtuiging dat de paling qua ecologie een uniek geval is, waarvoor duurzaam beheer niet tot stand kan komen zonder menselijk ingrij-

pen. De lat werd direct hoog gelegd: de ambitie is van meet af aan geweest om volledig te voldoen aan de strenge ISEAL-standaard. ‘ISEAL Code Compliant’ heet dat. Dat is een doel dat zich niet in één keer laat bereiken, er is een lang en moeilijk traject af te leggen voordat het zover kan zijn. Om dat te kunnen doen is geld nodig, daarom is voor paling een fonds opgericht, het Eel Stewardship Fund (ESF). Een deel van het geld dat zo wordt bijeengebracht, wordt ingezet voor ISEAL proces.

De paling die bijvoorbeeld bij DekaMarkt wordt verkocht, draagt een blauw ESF-label, en dat betekent dat een deel van het bedrag dat de consument afrekent, richting het ESF-palingfonds gaat. Als alles loopt zoals SEG hoopt, wordt het ESF-label voorzien van een tekst die meldt dat de paling voldoet aan SEG-certificering, die dan ISEAL geaccrediteerd zal zijn.

Wacht even, is het de palingsector die hier samenwerkt aan de totstandkoming van een duurzaam vislabel? Inderdaad, Dekker zei al dat de sector onverwachte dingen had gedaan. Weliswaar heeft de sector een economisch belang bij een duurzaam beheerde palingstand, het gaat hier óók om een sector die al eeuwen vertrouwd is met de eigenaardigheden van de bijzondere vis waar we het over hebben. En op een cruciaal onderdeel verschilden zij van mening met de natuurorganisaties: een visverbod zou niet gaan helpen, zo is hun overtuiging. Het cruci-

ale probleem van de paling in Europese wateren is de verstoring van het zoetwater-leefgebied: de naar schatting 100.000 barrières die in Europa de trek onmogelijk maken voor glasaal, en die de volwassen schieralen op weg naar zee vaak het leven kosten. De paling had en heeft onze actieve hulp nodig. Een verbod zou bovendien de deur wijd openzetten voor stroperij en illegale handel – rond 2010 nog een enorm probleem.

Elke verkochte paling volledig traceerbaar, verkoop draagt bij aan beheer

Wellicht het allerbelangrijkste is dat iedere paling die onder auspiciën van SEG verkocht wordt, volledig traceerbaar moet zijn. Omdat de aal zo’n ingewikkelde levensloop heeft, is ook de SEG-standaard een heel verhaal: glasaal, het vissen op rode aal en schieraal, de inkoop van en handel in paling, het kweken, het uitzetten, de bijdrage aan gezonde aquatische systemen: een visbedrijf moet het allemaal tot in detail uit kunnen leggen, wil men het SEG-certificaat verdienen.

Maar de SEG-standaard is dus geen eindstation; de ambitie is om volledig ISEAL Code Compliant te worden. Een grote stap in deze richting is al genomen. SEG is in 2020 ISEAL Community Member geworden. Het is niet gek dat de supermarkten dat nog niet weten. ISEAL is namelijk enorm streng over alle communicatie waarin haar naam wordt gebruikt. Aan consumenten mag SEG bijvoorbeeld

niet vertellen dat ze is toegetreden tot de ISEAL Community. Journalisten zijn uiteraard niet gebonden aan deze beperking, dus we mogen het hier gewoon opschrijven. Voor kenners van de wereld van duurzame labels betekent ISEAL Community Member zijn zoiets als een ticket hebben voor deelname aan de olympische spelen: je krijgt het pas als je indrukwekkende prestaties laat zien. Al moet de échte titel nog worden binnengehaald. Daarom is de term ‘SEG-gecertificeerd’ nog niet te vinden op verpakking van de verkochte paling.

Als het SEG lukt volledig ‘ISEAL Code Compliant’ te worden zal die omschrijving aan het label worden toegevoegd. Maar de aanvraag om ‘code compliant’ te worden is een grote hoeveelheid werk, en niets is zeker tot ISEAL het groene licht geeft.

De site van ISEAL vermeldt welke organisaties of keurmerken zijn aangesloten. Het zijn er op 21 februari 2021 welgeteld 24. Als het gaat om vis zien we MSC, ASC en Marin Trust. En de Sustainable Eel Group.

Er zijn dus geen andere vislabels die voldoen aan de strenge criteria van ISEAL. Ook niet de Viswijzer, die met een negatief oordeel over de verkoop van paling met het ESF-label, effectief de handel blokkeert in gekweekte paling.

5. De moeizame strijd om de paling

De Brit Andrew Kerr was tot 2009 management consultant. Op doktersadvies moest hij iets gaan doen dat minder stress opleverde. Toen de kans voorbij kwam zich professioneel met palingbeheer te gaan bezighouden, leek hem dat in het kader van zijn gezondheid een goed idee. “Dat bleek een misvatting. Het is allesbehalve eenvoudig”, zegt Kerr ruim tien jaar later. In 2009 zag hij als voorzitter van Wild Life West Country al dat partijen die zich met paling bemoeien, elkaar bestrijden. Op een conferentie in 2009 deed hij een oproep: “Stop met ruziemaken, werk samen! Red de paling!”

In 2010 kreeg Kerr van MSC te horen dat paling geen MSC-keurmerk kon en kan krijgen omdat MSC gaat over ‘mariene’ soorten, en dat is de paling niet. De paling een ‘katadrome’ soort, ofwel een vis die zich in de zee voortplant waarna de ‘jonkies’ naar de binnenwateren trekken om daar volwassen te worden. MSC adviseerde destijds aan Kerr om een speciale standaard voor paling te maken. Een jaar later werd, met financiële steun van het Eel Stewardship Fund en de EU, de Sustainable Eel Group opgericht (SEG), en Kerr werd voorzitter. Het is SEG die de afgelopen tien jaar hard gewerkt heeft aan dat speciale duurzaamheidslabel voor paling.

Het toetreden van SEG tot de ISEAL Community is een indrukwekkende prestatie en laat zien dat het menens is. Een inspanning die, zo is de hoop van Kerr, beloond zal worden met een SEG-standaard

die de volgende stap ook neemt: ISEAL Code Compliant te zijn.

Tien jaar geleden nog volop illegale export van glasaal

Ten tijde van de oprichting van SEG was het alle hens aan denk voor de paling. Circa 25% van de glasaal verdween jaar in jaar uit op illegale wijze. Het ging om 100 ton per jaar die met name richting Azië ging. Want met glasaal kun je paling kweken, en levende glasaaltjes deden op de zwarte markt gemakkelijk 1500 euro per kilo. De glasaal werd vooral in de Golf van Biskaje illegaal door criminelen gevangen en op transport gezet richting Chinese kwekerijen. Daar kwamen de glasaaltjes tot wasdom. Om vervolgens tegen hoge prijzen te worden afgezet. Andrew Kerr zette zich persoonlijk in om het tij te keren. Hij deed onderzoek, en speelde gegevens door waarmee Interpol en Europol grote slagen aan de illegale handel konden toebrengen. Dat ging niet zonder slag of stoot. Kerr werd op de luchthaven van Hongkong een keer aangehouden. Hij was daar ten behoeve van het onderzoek, maar moest rechtsomkeert maken. “Ze lieten me er niet in, waarschijnlijk omdat ik iets op het spoor was wat zij liever wilden bedekken.”

Illegale handel opgerold

Vanaf 2016 werd de illegale handel in glasaal met China stevig gedwarsboomd. In samenwerking met Interpol en Europol zijn anno nu, de grootste

smokkelaars in de kraag gegrepen en gevangengezet. Het is te danken aan SEG dat de illegale vangst van 100 ton glasaal, ofwel 300 miljoen jonge palingen, wordt voorkomen. Hier bewijst de SEG-standaard, dat volledige transparantie van elke verhandelde paling vereist, meteen ook zijn nut.

Vissers glasaal omarmen keurmerk

De Sustainable Eel Group begint nu tot wasdom te komen. In deze fase van opbouw kunnen aangesloten bedrijven die voldoen aan de strenge voorwaarden van SEG, het ESF-label voeren. Uit de opbrengsten van dat label wordt de verdere ontwikkeling van het keurmerk mede betaald. Paling van SEG-gecertificeerde bedrijven is nu al volledig traceerbaar. Alle pakweg 300 Engelse glasaalvissers zijn aangesloten, evenals 145 Franse. Nog eens 100 Franse vissers hebben een aanvraag gedaan en doorlopen momenteel het proces van toelating.

De SEG-standaard heeft direct al effect: de sterfte bij het vissen op glasaal is met 40% afgenomen bij vissers die het keurmerk bezitten. Dat is onder meer te danken aan het gebruik van andere netten en een aangepaste manier van vissen. Voorzichtiger vooral. De boten varen langzamer. De vissers halen de netten vaker op, met kleinere hoeveelheden glasalen per keer. De glasalen komen gezonder uit de netten en hebben betere overlevingskansen, zowel als ze worden opgekweekt in aquacultuur als wanneer ze worden uitgezet in het wild.

Waar naast het MSC-label er een speciaal ASC-label voor kweekvis bestaat, is de SEG-standaard zowel van toepassing voor vissers als voor kwekers. De reden daarvoor is dat het vissen en de kweek van paling met elkaar verweven zijn. 15 kwekerijen van paling hebben het certificaat toegewezen gekregen: 10 in Nederland, 3 in Duitsland, één in Zweden en één in Denemarken. Samen goed voor 90% van de Europese kweeksector.

Beperkt aantal glasaaltjes opvissen

Al eerder is opgemerkt dat een belangrijke basis voor het herstel van de aal al in 2007, enkele jaren vóór de oprichting van SEG, is gelegd door de Europese Aalverordening. De jaarlijkse aanwas van paling wordt momenteel geschat op zo'n 440 ton – de 1,3 miljard jonge palinkjes waarover we elders in dit artikel al spraken. In Frankrijk mag daarvan jaarlijks een wetenschappelijk bepaald deel – in 2020 was dat 56 ton - worden gevangen, wat met name door glasaalvissers in de Golf van Biskaje gebeurt. Van die vangst moet verplicht 60% worden gebruikt voor het herbevolken van wateren die een tekort aan paling hebben. 40% mag gebruikt worden voor consumptie. Een klein deel van die consumptie betreft de glasaal zelf, in Zuid-Europa maakt dit deel uit van lokale tradities. Het overgrote deel van de consumptieglasaal wordt als beginmateriaal voor de palingkweek gebruikt, waarbij de jonge palinkjes in aquacultuurbedrijven opgroeien op tot volwassen palingen. De kwekers zetten een deel van de aan-

gekochte glasaal overigens weer uit in de natuur. Uiteindelijk wordt maar zo'n 4% van de jaarlijkse aanwas van jonge paling voor consumptie gebruikt.

Uittrek schieraal

Gedurende drie maanden per jaar, in het seizoen waarin de volwassen paling richting zee trekt, geldt in Nederland, een vangstverbod. Toch zetten juist in deze maanden palingvissers hun fuiken. Niet om de gevangen paling te verhandelen, maar om ze 'over de dijk' te helpen. Deze schieralen, ofwel grote volwassen exemplaren, willen naar hun voortplantingsgebied, waar ze per dijk voor miljoenen nakomelingen kunnen zorgen. Vrijwel honderd procent van deze trekkers stuit echter op menselijk barrières zoals waterkrachtcentrales of gemalen. Elke volwassen aal die de vissers over de dijk helpen, draagt potentieel bij aan het herstel van de palingstand. De vissers worden voor hun werk betaald uit de opbrengsten van het ESF-label. Consumenten die paling met ESF-label kopen, betalen mee aan deze directe hulp aan de paling.

Herbevolking met miljoenen jonge palingen per jaar

In Nederland coördineert de Stichting Dupan deze activiteit, en ook de uitzet van glasaal, die overwegend is gevangen in de golf van Biskaje, in Nederlandse wateren. Nederland krijgt per jaar €375.000 subsidie van de EU om glasaal te kopen. Een deel van de glasaal wordt eerst opgekweekt tot zoge-

naamde 'pootaal' – aaltjes die zo'n 20 keer zwaarder zijn dan glasaal en inmiddels kleur hebben.

Het tot pootaal uitgegroeide glasaaltje heeft het voordeel van veel grotere kans op overleven dan een glasaal. Uit een overzicht van Dupan blijkt dat het alles bij elkaar om behoorlijke aantallen gaat. Gemiddeld 2,8 miljoen glasaaltjes per jaar en 0,5 miljoen pootaaltjes, ook per jaar, vanaf 2010.

Maar vinden deze verplaatste jonge palingen later, als ze volwassen zijn, nog wel de weg terug naar het paringsgebied? Sommige deskundigen zijn van mening dat het uitzetten van glasaal en pootaal niet bijster zinvol is omdat de 'radar' van de vis na verplaatsing door derden niet meer zou functioneren. Uit onderzoeken bleek echter het tegendeel: de volwassen alen vertonen hetzelfde gedrag als hun zelf gearriveerde soortgenoten. Andere wetenschappers stellen dat we dat van geen enkele paling weten of ze de weg naar hun paaigebied kunnen vinden.

We moeten de uitzet van verplaatste paling dan ook niet zien als een alternatief voor goede bescherming, maar als een aanvullende maatregel, waardoor het herstel mogelijk sneller kan verlopen.

Maar in Nederland worden SEG en het ESF-label tegengewerkt

Helaas ondervinden de organisaties Dupan en SEG veel tegenwerking van de Good Fish Foundation, is de ervaring van Dupan-voorzitter Alex Koelewijn. De Viswijzer negeert het ESF-label en blijft alle paling op rood zetten, waardoor behalve bij Dekamarkt, paling in de supermarkt nergens te koop is. Klanten van andere supermarkten zijn daarom niet in de gelegenheid het duurzaam beheer van paling te steunen door aankoop van paling met het ESF-label. De Good Fish Foundation stuurde in 2019 zelfs brieven aan de supermarkten om de certificering van paling in een kwaad daglicht stellen.

Twee kampen

Koelewijn betreurt dat de wereld rondom de paling is verdeeld in twee kampen. Een kamp dat de handen uit de mouwen steekt en investeert in paling. En een kamp dat vanaf de wal roept dat je eraf moet blijven. Beide kampen zouden samen moeten optrekken, vindt Koelewijn. Liefst in internationaal verband. Hij omarmt het idee van Willem Dekker om een internationale beheers-organisatie ten behoeve van de paling op te richten, om alle beleid en maatregelen te coördineren. “Een organisatie waar bedrijfsleven, natuurbeschermers en wetenschappers hetzelfde doel nastreven, zou goed kunnen werken. Daar zou de paling pas echt heel blij van worden.”

6. Duurzame benutting als onderdeel van duurzaam beheer

Tijd voor de hamvraag. Wat moet er gebeuren om het palingbestand weer op een robuust peil te brengen? Dit met in het achterhoofd de gedachte dat er al tal van maatregelen genomen zijn, zoals het instellen van visquota, het afkondigen van vangstverboden voor drie maanden, palingen over de dijk, glasaal uitzetten, aalbeheerplannen in alle EU-lidstaten en de ontwikkeling van de SEG-standaard. We stellen de vraag aan Koelewijn.

Hij wil eerst met alle betrokkenen vaststellen welk niveau aanvaardbaar is als het gaat om het palingbestand. Tot nu toe zijn alle plannen voor Nederland gebaseerd op een streefbeeld van 40% uittrek van 4160 ton volwassen paling, die jaarlijks vanuit Nederland in zee terecht moet komen. Maar dat getal is gebaseerd op het palingbestand van pakweg 50 jaar geleden, zegt Koelewijn. “Dat is nu niet meer reëel, vanwege de talrijke barrières die erbij zijn gekomen. Maar ook het leefgebied is kleiner geworden. Besef dat grote delen van het leefgebied uit 1950 nu polder is en dat daar geen palingen meer zwemmen, maar mensen wonen en werken. Je zult het streefbeeld moeten aanpassen naar een niveau dat past bij het nu beschikbare leefgebied en de biologische draagkracht daarvan.” In de het zoveel mogelijk opheffen van de verstoringen van het huidige leefgebied ligt volgens Dupan de sleutel voor het tot stand brengen van een omvangrijk en duurzaam beheerd palingbestand. In dat standpunt staat de stichting niet alleen.

“Ruim in Europa 20.000 tot 30.000 stuwen en dammen op”

Wetlands Internationaal bijvoorbeeld, een wereldwijde ngo die zich sterk maakt voor het behoud van wetlands, waterrijke gebieden, zet zich in voor het beschermen van ‘draslanden’ en hun grote biodiversiteit. De paling is een van de vele onderwerpen waarover Wetlands zich buigt.

En het gaat niet zo heel goed met die paling, zegt Eef Silver, beleidsmedewerker van Wetlands. “Naar schatting meer dan een miljoen dammen en dijken in Europa blokkeren in rivieren trekvissoorten waaronder paling. Er zijn in Europa tussen de 20.000 en 25.000 waterkrachtcentrales. We sporen lidstaten aan om meer maatregelen te nemen teneinde de migratie verbeteren.”

“Vispassages zijn daarbij niet zaligmakend”, zegt ze, want die zijn niet geschikt voor alle soorten vis. Wetlands ziet liever dat dammen en stuwen worden weggehaald waar dat kan. Ze hebben lang niet allemaal een functie meer. “20.000 tot 30.000 dammen en stuwen in Europa kunnen verdwijnen omdat ze geen functie meer hebben.”

Paling als indicator van het ecosysteem

Wetlands benadrukt dat rivieren altijd fundamentele en vitale diensten geleverd hebben voor mens en milieu. Dammen verstoren het natuurlijke functioneren van rivieren en kunnen een grootschalige terugloop van vis en ander wild in rivieren veroorzaken. “Om deze redenen is het noodzakelijk om deze

barrières weg te nemen om rivieren terug te brengen naar hun natuurlijke, vrij stromende staat”, zo meldt Wetlands op de site Damremoval.eu.

De trekvis is daarbij gebaat. Wetlands ziet paling als een indicator voor het ecosysteem. Silver: “Als paling het moeilijk heeft, moeten we iets doen aan het leefgebied van vis en dus aan ons ecosysteem.”

In Nederland: zes waterkrachtcentrales en 5.500 andere obstakels

Het palingprobleem kan alleen opgelost worden als alle partijen meedoen. Daaronder vallen naast natuurorganisaties en de palingsector ook de waterbeheerders en energiemaatschappijen. Nederland telt zes waterkrachtcentrales en bijna 5.500 andere obstakels voor vis in de binnenwateren. Vispassages kunnen de doorgang van paling, mits ze zijn voorzien van speciale aalladders, bevorderen.

Hoe groot is biologische draagkracht?

Stichting Dupan staat op het standpunt dat de visserij afgestemd moet worden op de draagkracht van het water. Geen roofbouw, zoals vroeger. Alex Koelewijn wil dan ook graag vastgesteld zien hoe groot de biologische draagkracht is van de voor paling toegankelijke Nederlandse wateren. Als je dat vaststelt, kun je de ‘maximale menselijke benutting’ berekenen, zegt hij. “Dan is er een duidelijke grens waarbinnen je moet blijven om de palingstand op peil te houden. Als je het water op een duurzame manier beheert en op een duurzame wijze vist kun-

nen we garanderen dat de generaties na ons ook kunnen genieten van paling.”

Dat die maximale menselijke benutting, ofwel de maximale hoeveelheid paling die gevestigd mag worden in de binnenwateren, nog niet is vastgesteld, is merkwaardig. Tal van instanties en organisaties houden zich namelijk met de paling bezig. Hoe is dit te verklaren? Koelewijn: “Ja, terechte vraag. Ik ben al jaren op zoek naar het antwoord.” Vermoedelijk heeft ook dit alles te maken met de gebrekkige samenwerking in Nederland. Koelewijn merkt op dat elders in Europa ngo’s, wetenschap en de commerciële sector naadloos samenwerken. Het kan dus wel.

Energie steken in maatregelen

De Sustainable Eel Group maakt haar palinglabel beschikbaar voor zowel duurzame kwekers als vissers. De reden daarvan is dat bij de paling het één het ander kan versterken. Duurzame kweek maakt gebruik van verantwoord gevangen glasaal, en omdat 60% van die vangst moet worden gebruikt voor herbevolking van leefgebieden, zorgt dat voor beperkte impact op de bestanden. De verkoop van diezelfde kweekpaling draagt bij aan de fondsen die SEG beschikbaar heeft voor palingprojecten – zoals het betalen van vissers die paling ‘over de dijk’ helpen.

Veruit de meeste paling die voor consumptie verkocht zal worden, zal kweekpaling zijn. Kwekers kunnen legaal gevangen glasaaltjes in bassins, on-

der gecontroleerde omstandigheden, laten opgroeien. Tussen de 80 en 90% van de paling die men in Europa consumeert, komt op die manier tot stand. Andrew Kerr: “Als je alle consumptiepaling in het wild zou gaan vangen, put je het bestand uit. Paling kweken heeft erg weinig impact op het milieu. Het is de meest duurzame manier om paling te verkrijgen.” Toch heeft het zin een beperkte commerciële vangst op volwassen paling in het wild te handhaven. Deze palingvissers zijn namelijk de eersten die het op zulke merken als in een gebied paling wordt gestroopt – het is helaas nog steeds praktisch dat bij restaurants aan de achterdeur vers gevangen paling wordt aangeboden, ook al is de vangst van paling, behalve voor een klein aantal professionele vissers, helemaal verboden.

De legale visserij op volwassen paling is aan eisen en voorwaarden gebonden. Er is een minimum vangstmaat en er zijn, zoals gemeld, periodes waarin er niet gevestigd mag worden. In Friesland is voor specifieke leefgebieden een vangstquotum vastgesteld. Deze vorm van natuurbeheer is succesvol en leidt momenteel tot nieuwe regelgeving in de vorm van Decentraal Aalbeheer – een aanpak die in Nederland nu verder wordt uitgerold.

Toch pleit Koelewijn voor aanvullende acties. “We moeten meer energie steken in oplossingen waarbij de volwassen palingen uiteindelijk zelf onbeschadigd hun weg kunnen vinden naar zee. Daarvoor

moeten heel veel obstakels worden opgeruimd door waterbeheerders, en als dat niet mogelijk is, moet geld worden gestoken in passages waarmee ook palingen uit de voeten kunnen. Tot die tijd is menselijke hulp onontbeerlijk.”

7. Aanbevelingen

Ons onderzoek naar het functioneren van duurzaamheidskeurmerken voor vis wijst uit dat er veel dingen fout gaan bij het beschermen van de paling. Tal van organisaties houden zich ermee bezig, maar ze werken langs elkaar heen en of ze willen elkaar niet begrijpen. Intransparante organisaties, die zich als keurmerk en duurzaamheidsbeoordelaar voordoen, beperken de verkrijgbaarheid van gecertificeerde duurzaam gekweekte paling. Zij ontnemen de consument haar keuze om zelf bewuste keuzes te maken. Dergelijke organisaties pleiten voor sluiten van legale visserij, wat volgens experts contraproductief kan uitpakken voor de paling. De legale palingvangst is bovendien door de EU en nationale overheden aan beperkingen en regels onderworpen. Elke vis die uit een goed gereguleerde, gecontroleerde en gecertificeerde visserij afkomstig kan met een gerust hart gegeten worden, ook de gecertificeerde paling dus.

Activiteiten van organisaties, zoals Dupan en de Sustainable Eel Group dragen met actieve maatregelen, zoals opsporen van illegale handel en het 'over de dijk zetten van paling, er aan bij dat de palingstand sinds 2011 stabiel dan wel licht groeiend is.

Een vangstverbod op paling zal averechts effect sorteren. De aanwas van glasaal zal beperkt worden door elke volwassen paling die de zee niet kan bereiken. Zonder legale visserij krijgen stropers vrij spel en de noodzaak om iets te doen aan de vele

barrières – sluisen, polders, waterkrachtcentrales, dijken, dammen, verontreiniging, illegale visserij – verdwijnt.

Herstel van leefgebied is nu prioriteit nummer één. Obstakels zoals dammen, sluisen, dijken, polders en waterkrachtcentrales schaden de palingstand. Veel problemen kunnen worden opgelost zonder dat dit de economie schaadt. 20.000 tot 30.000 dammen en stuwen in Europa hebben namelijk geen functie meer. Ook andere trekvissoorten dan paling zullen profiteren van het opruimen daarvan.

Het plan van de eerstgenoemde organisatie om de biologische draagkracht van de Nederlandse wateren vast te stellen en daarop een maximale benutting – lees vangst - te bepalen verdient een kans. Gereguleerde vangst, kweken van paling op basis van gereguleerd gevangen glasaal, zorgt dat legale palingvisserij direct belang hebben bij het duurzaam beheer van de palingstand. Dit behoort gestimuleerd te worden. Met behulp van duurzaamheids-certificering kunnen we de paling een mooie toekomst bezorgen.

Supermarkten zouden er eens over kunnen nadenken niet te accepteren dat organisaties die niet geaccrediteerd zijn, zich een oordeel aanmeten waarmee ze de keuzevrijheid van consumenten beperken. Supermarkten dienen hun beleid te baseren op geloofwaardige duurzaamheidslabels, bijvoorbeeld la-

bels die geaccrediteerd zijn door ISEAL of tenminste ISEAL Community Member zijn.

De Viswijzer, uitgegeven door de Good Fish Foundation, blokkeert de toegang tot Nederlandse supermarkten van verantwoord gekweekte paling.

Consumenten die paling met het ESF-label kopen, betalen mee aan het werk van organisaties die zich actief inzetten voor het behoud van de paling. De blokkade op de verkoop van paling met ESF-label beperkt dat, en deze dient daarom te worden opgeheven.

Naar de letter van de wet hebben we hier te maken met een beperking van de keuzevrijheid van consumenten. Daarbij is het zo dat de Good Fish Foundation geld verdient aan de Viswijzer, en er zodoende sprake kan zijn van oneerlijke handelspraktijken. In beide gevallen zou dit voor de Autoriteit Consument & Markt reden moeten zijn dit te onderzoeken en in te grijpen.

Conclusies onderzoek

Het journalistieke onderzoek 'Hoe de Viswijzer duurzaamheid in de weg staat' is tussen oktober 2020 en februari 2021 verricht door Jaap de Graaf in opdracht van John van de Ven van het culinaire platform Gastropedia. Het is tot stand gekomen na tientallen gesprekken met belanghebbenden en het bestuderen van honderden A-4tjes over de materie. Niet alle vragen werden beantwoord, maar ook dat was vaak veelzeggend. Het onderzoek heeft de volgende conclusies opgeleverd.

- Certificeringen functioneren alleen wanneer ze onafhankelijk en volgens de strengste regels tot stand komen. Zeker als het gaat om duurzaamheidscertificaten. ISEAL wordt wereldwijd gezien als de standaard.
- In de praktijk ontstaat ruis en onduidelijkheid ten aanzien van duurzaamheid met als gevolg dat er verkeerde aannames worden gedaan. Bij de paling is dat heel duidelijk het geval.
- De Europese paling was bedreigd tot 2010 en is dat nu, dankzij een reeks maatregelen, niet meer of op z'n minst een stuk minder. Ook het EU visserijbeleid heeft daaraan bijdragen.
- Het palingbestand in Europa is sinds 2011 stabiel of zelfs licht groeiend. Dat na decennia van forse achteruitgang.
- Diverse organisaties pleiten voor een visserij- en een consumptieverbod op paling. Uit ons onderzoek blijkt dat dat niet de juiste weg is. Het stopzetten van de visserij leidt tot ongebreidelde illegale activiteiten op het water en zal ervoor zorgen dat de soort 'op slot' wordt gezet.
- Een aantal organisaties en instanties dat zich richt op paling is vooral bezig met het behartigen van de eigen belangen. Dat staat samenwerking en het zoeken naar constructieve oplossingen voor het paling probleem in de weg.
- Het gebrek aan samenwerking leidt ertoe dat betrokkenen veel energie steken in geruzie, terwijl ze hun geld (subsidie) beter kunnen besteden aan het doorvoeren van oplossingen.
- Dat het zover heeft kunnen komen is ook te wijten aan de tweeslachtige en onduidelijke conclusies van internationale organisaties. Ze lijken ook niet van zins om daar verbetering in aan te brengen.
- Vissers, kwekers en verwerkers van paling worden door natuurorganisaties gewantrouwd omdat ze commerciële belangen hebben. Dat is niet terecht. Ze hebben de afgelopen elf jaar veel geld geïnvesteerd in duurzame oplossingen. De sector heeft zelf haar verantwoordelijkheid genomen en een transitie gemaakt naar duurzaamheid.
- De visserij op paling is sinds 2010 aangepakt om het bestand de kans te geven te herstellen. Nu zullen andere factoren – denk aan al die dammen, dijken, polders, gemalen en sluizen – aangepast moeten worden.
- 20.000 tot 30.000 dammen en stuwen in Europese rivieren hebben geen functie meer. Deze kunnen worden afgebroken waardoor trekvisserij, zoals paling, meer kansen krijgen te overleven.
- De impasse tussen de verschillende organisaties laat zich niet doorbreken als er geen vergaande stappen worden gezet. De oprichting van een internationale instantie met gezag op het gebied van paling kan een doorbraak teweeg brengen.
- Het palingverhaal is ingewikkeld. Het is jammer dat veel partijen en belanghebbenden slechts een deel van de materie tot zich nemen, maar zich wel als deskundigen opwerpen.

Vragen die de Good Fish Foundation niet beantwoordt

Hieronder de vragen die we na telefonisch overleg vier keer hebben verstuurd aan de Good Fish Foundation, uitgever van de Viswijzer. De meeste vragen hebben betrekking op paling. Ze werden niet beantwoord en er volgde geen toelichting. Hierna volgt de letterlijke tekst van ons verzoek en de vragen.

Mijn naam is Jaap de Graaf. In opdracht van Gastropedia (John van de Ven) doe ik onderzoek naar keurmerken en subsidies ten aanzien van duurzaamheid en vis. Ik wil in kaart brengen hoe de lijnen lopen en welke organisaties invloed hebben. Nationaal en internationaal.

Ook onderzoek ik gevoelens van onvrede uit kringen van vissers en visverwerkers. Een aantal van hen vindt dat het anders moet. Hoe redelijk of onredelijk zijn hun argumenten? Die vraag wil ik beantwoorden. Ik benader vrijwel alle betrokken organisaties met vragen, zo ook de uwe. Ik heb hieronder een lijst met aannames, voorlopige conclusies en vragen. Zou u die ten behoeve van mijn onderzoek willen beantwoorden?

1) De EU heeft de visserij aan eisen en quota onderworpen, ook die van paling. U doet, ondanks het feit dat er regels en voorschriften zijn, met uw powerpalingproject een oproep om de visserij op paling te beëindigen.

Terwijl er regels en beperkingen gelden zoals: Nationaal Aalbeheerplan:

- a) een vangstverbod op paling van 3 maanden - tussen 1 september en 1 december.
- b) Aalverordening: 60% van de gevangen glasaal beschikbaar stellen voor herbevolking van wateren waar een tekort is.
- c) 27 EU lidstaten hebben een Aalverordening die is goedgekeurd door de EU commissie.

Toch willen jullie met de Viswijzer aankoersen op nul consumptie van paling. Denken jullie dat de regels, voorschriften en wetten, zoals hierboven aangeven, niet worden nageleefd of onvoldoende zijn? Zo ja, kunnen jullie aangeven op welke punten jullie verbetering wensen en aangeven wat de oplossing is?

2) Zo nee, waarom sturen jullie dan toch aan op een totaal vis -en consumptieverbod van paling?

3) Jullie zeggen dat visserij de belangrijkste of een belangrijke oorzaak is van palingsterfte. Dat ligt volgens mij toch anders. In het voorlaatste ICES WGEEL rapport staat dat de duizenden barrières (gemalen, waterkrachtcentrales, sluizen, dijken, stuwdammen, schepen, etc.) in Europa een grotere negatieve invloed hebben op het palingbestand dan de overgebleven visserij. Vanwaar jullie bewering?

4) De gerenommeerde palingonderzoeker Willem Dekker – thans in dienst van de Zweedse overheid - zegt dat een consumptieverbod van paling mogelijk "totaal geen invloed heeft op het herstel". "Als je de laatste visserman van het water verjaagt, krijg je nog meer problemen met illegale visserij".

Waarom varen jullie een andere koers ten aanzien van paling door consumptie van paling te ontraden en wat is jullie uiteindelijke doel? Hoe wil je dat doel bereiken?

5) ICES zou hebben gezegd, zo melden jullie in de factsheet Power to the Paling, dat "iedere paling die gevangen wordt er één te veel" is. Maar ik heb dat in de ICES-rapporten niet terug kunnen vinden. Kunnen jullie mij aangeven waar dit staat of wie dit wanneer gezegd heeft?

6) Jullie baseren je beleid onder meer op IUCN die de paling als ‘bijna uitgestorven’ omschrijft. “De paling is zeker niet bijna uitgestorven”, zegt Willem Dekker. “IUCN zorgt hier willens en wetens voor verwarring. De Viswijzer neemt dit over zonder zelf een afweging te maken.” Hoe zien jullie dat?

7) Dekker is ook kritisch naar andere partijen, zoals Dupan. Het uitzetten van paling over de dijk ziet hij als een symboolmaatregel. “Levert weinig op als dat, zoals nu, op kleine schaal gebeurt.” Voorstel Willem Dekker: laat een internationaal bureau een organisatie aansturen waarin wetenschappers, onderzoekers, ngo’s, visserijorganisaties, visverwerkers, waterschappen, elektriciteitsmaatschappijen en consumenten vertegenwoordigd zijn. En neem dan maatregelen die echt wat voorstellen om het palingbestand te bevorderen. Wat vinden jullie daarvan?

8) Terug naar IUCN. Dat heeft de paling uit voorzorg op ‘ernstig bedreigd’ (critically endangered) gezet. Voor de zekerheid omdat er te veel onduidelijkheden zijn met betrekking tot de omvang van het bestand. IUCN heeft gezegd dat organisaties en overheden op basis van deze vaststelling (van IUCN) geen beleid mogen voeren. Verschillende organisaties, waaronder Good Fish, doen dat wel. Zie de Viswijzer waar paling in het rood staat. Waarom?

9) Good Fish Foundation en ICES stellen dat er jaarlijks sprake moet zijn van 40% uittrek van schieraal uit Nederland. DUPAN zeggen dat die stelling gebaseerd is op oude modellen uit de tijd dat er nauwelijks barrières waren en palingen nog frank en vrij konden ‘emigreren’ en immigreren. Er is geen rekening gehouden met de duizenden obstakels waardoor palingen nauwelijks een kant op kunnen: niet naar zee om de tocht naar de Sargassozee te maken en zich daar voort te planten. En niet van zee naar de zoete binnenwateren om volwassen te worden. Zou het niet beter zijn om berekeningen te maken die gebaseerd zijn op biologische draagkracht?

10) Goodfish stelt dat ICES heeft vastgesteld dat de hoeveelheid glasaal onder de Europese kusten 1,5% bedraagt ten opzichte van 50 jaar geleden. Maar ICES heeft laten weten dat die aanname niet van ICES is. Er zijn twee indexen: een Noordzee-index en een Elsewhere index. De Elsewhere index geeft het beste de werkelijke situatie weer omdat Europese paling afkomstig is uit een heel groot gebied: van Noord-Afrika tot Noord-Finland tot IJsland. De Elsewhere index, die een gunstiger beeld geeft, zegt meer. Waarom gebruiken jullie die index niet?

11) Palingvisserij heeft het MSC-certificaat niet kunnen bemachtigen. “Dat zou wel kunnen als ze direct stoppen met palingvissen”, zegt Good Fish. Dat is bezijden de waarheid. Andrew Kerr, voorzitter van de Sustainable Eel Group, heeft laten weten dat hij in 2010 van MSC te horen kreeg dat paling geen MSC-keurmerk kon en kan krijgen omdat MSC gaat over ‘Marine’ soorten en paling een ‘katadrome’ soort is. Katadroom wil zeggen dat het vis betreft die zich in de zee voortplant waarna de ‘jonkies’ naar de binnenwateren trekken om daar volwassen te worden. Dat is een andere uitleg dan die van Good Fish. MSC heeft Kerr destijds geadviseerd een speciale standaard voor paling te maken. Dat is de SEG-standaard geworden. Waarom rept Good Fish hier niet over?

12) Ravon en Good Fish pleiten voor de aanleg van reservaten zodat de palingstand zich in alle rust kan herstellen. Waaruit blijkt dat dat zou werken? Reservaten voor paling zijn er niet. Er is wel een Europese Aalverordening, er zijn nationale Aalbeheerplannen, de EU heeft regels opgesteld voor aalbeheer. Dat alles heeft effect. Waarom dan pleiten voor reservaten waar niet gevist mag worden?

13) Good Fish kreeg €2 miljoen van de Postcodeloterij te besteden verdeeld over 3 jaar. Jullie doen daar een aantal dingen mee waaronder de hieronder opgesomde:

- Consumentenbewustwording realiseren. De boodschap in deze is: eet geen paling. Dat draagt niet of nauwelijks bij aan het herstel van de soort. Zie eerdere opmerkingen van mij daarover.
- Aanpak van en onderzoek naar illegale handel in glasaal. Maar is dat wel nodig? De smokkel in en roof van glasaal is – met name door Europol - met man en macht bestreden. Bendes zijn opgerold, kopstukken vastgezet. De smokkel van glasaal – vooral naar China - is van 100 ton per jaar teruggebracht naar 5 ton in 2018 – 2019 en naar nihil in 2019 – 2020. Wat willen jullie dan nog onderzoeken? En hoe groot is het budget dat jullie voor dit onderzoek uittrekken?
- Onderzoek naar migratie barrières. Ik zie op internet dat dergelijke onderzoeken – zoek op knakaal - vanaf 2008 om de zoveel jaar plaatsvinden met ongeveer dezelfde uitkomsten. Dat blijft zich herhalen. Lucratief voor de onderzoekers, die keer op keer subsidie krijgen, maar het draagt niet bij aan het verbeteren van het palingbestand. Het kost geld dat voor andere zaken gebruikt had kunnen worden, is mijn conclusie. Hoe zien jullie dat?

Vragen over andere vissoorten dan paling die voorkomen in de Viswijzer.

14) De vissoorten op de viswijzer.

- Hoe komen jullie aan de adviezen en aanbevelingen?
- Hoe werken de beoordelingen?
- Voldoen jullie aan de eisen dan wel de standaard van ISEAL, de wereldwijze organisatie voor duurzaamheidsstandaards? Zo nee, waarom eisen jullie dat wel van keurmerken als MSC ASC?
- Doen jullie aan publieke consultatie zoals MSC dat doet? Dat wil zeggen dat je eenieder enkele weken de kans geeft om te reageren op een voorgenomen aanpassing. En zo nee: waarom niet?

15) Wij zouden graag inzicht willen krijgen in de jaarrekening van de Good Fish Foundation - een organisatie die werkt met publieke gelden - zodat we kunnen zien hoe de geldstromen lopen en wie wat betaalt. Kan ik de laatste jaarrekening toegestuurd krijgen?

16) U meldt op uw website dat u samenwerkt met de visserijsector en deze helpt bij het verduurzamen. Heeft u voorbeelden van deze samenwerking?

17) Ik heb van Alex Koelewijn van Dupan (Duurzame Palingsector Nederland) vernomen dat Good Fish niet met zijn organisatie wil overleggen over de verduurzaming van de palingsector. “Wij zijn altijd bereikbaar. Maar Good Fish stuurt een ingehuurde gesprekspersoon waar ik helemaal niet om heb gevraagd”. Good Fish zelf zegt via een tussenpersoon te spreken met de palingsector en het schrijft samen te werken met de visserijsector om deze te verduurzamen. Hier klopt iets niet. Wie houdt nou wie voor de gek?

18) Kunt u mij vertellen wie de eigenaren zijn van de Good Fish Foundation?

19) Krijgen jullie betaald om bepaalde vissoorten te promoten?

Ik weet dat het Mosselbureau jullie betaalt om mosselen (groen) te promoten. Hoe zit het met de onafhankelijkheid van de Viswijzer? Wordt er betaald om een groen visje te scoren?

20) Ik zie ook logo’s van supermarktorganisaties (Plus/ Dirk/ Deka) op GoodFish.nl. a) Betalen zij daarvoor? b) En zo ja: hoe veel? c) Of betalen jullie de supermarkten om alleen vis uit de viswijzer te verkopen? d) Betalen supermarkten jullie voor andere diensten?

21) Unilever was destijds betrokken bij de oprichting van MSC. a) Onderhouden jullie banden met Unilever?

b) En zo ja: welke?

22) Het logo van WNF staat bij Good Fish overal vermeld. a) Is WNF sponsor van Good Fish en de Viswijzer?

b) Wat is de connectie tussen Good Fish, WWF, MSC en ASC?

23) Ik begreep dat er ook een connectie is tussen Good Fish en Heineken.

Wat voor afspraak hebben jullie met Heineken?

24) a) Wat voor afspraken hebben jullie in Brussel.

b) Hoeveel geld krijgen jullie uit Brussel en wat doe jullie ermee?

Krijgen jullie geld uit andere overheidsmiddelen?

25) Wat zijn jullie afspraken met de Ravon?

26) Betalen jullie koks om de viswijzer te promoten?

Hoe zit het met restaurants die op jullie vermeld staan, betalen jullie hen of andersom?

Vragen die supermarkten slechts gedeeltelijk beantwoorden

Ook supermarktketens hebben vragen van ons ontvangen ten aanzien van duurzame vis. De vragen werden in het gunstige geval deels beantwoord. Jumbo gaf in het geheel geen reactie. Hieronder de conclusies en vragen die we aan de supermarktketens hebben voorgelegd.

1) Maken jullie gebruik van de Viswijzer van de Good Fish Foundation bij de beoordeling van vissoorten ten aanzien van duurzaamheid?

2) Zo nee:

Hoe gaan jullie te werk bij het beoordelen van vis als het gaat om duurzaamheid?

3) Waarom verkopen jullie geen paling?

4) Ik denk zelf dat het juiste verhaal ten aanzien van paling net even anders ligt dan door velen wordt aangenomen. De EU heeft het beheer van vis en de visserij aan eisen, vangstbeperkingen en quota onderworpen. Ook paling. Iedere lidstaat hanteert een aalbeheerplan, 60 procent van de gevangen glasaal wordt uitgezet voor herbevolking en de hoeveelheid glasaal (baby-aal) in de Noordzee neemt toe sinds 2011 met 8% per jaar, zo gaf onderzoeker Willem Dekker aan om dat later weer enigszins af te zwakken, maar toch. Kennen jullie deze feiten? En spelen ze bij jullie overwegingen ook een rol?

5) Over de Viswijzer: wij hebben Good Fish Foundation, de eigenaar van de Viswijzer, herhaaldelijk vragen gesteld – telefonisch en per mail - over hun werkwijze, maar daar geen antwoord op gekregen. Dat roept bij mij vragen op over de zuiverheid en de transparantie van de Good Fish Foundation. Hoe zien jullie dat?

6) Over paling en het MSC-keurmerk. Paling kan dat keurmerk niet krijgen omdat het een ‘katadrome’ soort is, een soort die zich in zee voortplant en die in zoete wateren opgroeit. Dat alles in een leefgebied van duizenden vierkante kilometers. Moeilijk en zelfs onmogelijk om dat in het MSC-regime te vatten. Het niet krijgen van een MSC-keurmerk voor paling is daar het gevolg van. Dat heeft niets met visserij dan wel de palingstand te maken. Maar dat wordt door Good Fish Foundation wel zo gecommuniceerd. Hoe zien jullie dat?

7) De Sustainable Eel Group (een internationale instantie) heeft op advies van MSC een eigen standaard voor paling gemaakt, de SEG-standaard. Wisten jullie dat? En hechten jullie daar waarde aan?

8) Deze SEG-standaard is overigens gemaakt op verzoek van MSC. En ISEAL (organisatie voor duurzaamheidsstandaards) heeft de Sustainable Eel Group benoemd tot geassocieerd lid. De standaard voor paling die SEG ontwikkelde, voldoet aan de instapcriteria van ISEAL. Zijn jullie daarvan op de hoogte? En verandert dit iets aan jullie opstelling ten aanzien van paling?

Verder denk ik zelf dat visbestanden en vooral paling gebaat zijn bij samenwerking tussen de sector, de overheid, de ngo's, de Viswijzer, wetenschappers en andere organisaties. Nu moet ik vaststellen dat Good Fish Foundation met in hun kielzog RAVON zo hun eigen conclusies trekken en niet willen overleggen met de palingsector die een andere mening is toegedaan. Dat ze mijn vragen zonder opgaaf van redenen niet willen beantwoorden, wekt bij mij ook niet al te veel vertrouwen in de openheid en werkwijze van deze organisaties.

Reactie IUCN op 'ernstige bedreigde diersoort'

IUCN (International Union for Conservation of Nature) is 's werelds grootste en oudste unie voor natuurbescherming. De kwalificatie 'ernstig bedreigde diersoort' dicht IUCN toe aan paling. Ten onrechte, zegt bioloog en onderzoeker dr. Willem Dekker in het bijgaande onderzoeksverslag. We stellen over deze en andere kwesties vragen aan Carl König, public affairs manager, van IUCN NL.

IUCN is voorstander van duurzame 'harvesting', dus ook van duurzame visserij. Daar is in het geval paling toch sprake van, opperen wij. Toch stuurt Good Fish Foundation aan op een consumptieverbod? König: "We zijn niet tegen het eten of verhandelen van soorten die in het wild leven, zoals paling, als het maar gereguleerd en duurzaam gebeurt."

De Europese Unie, de Sustainable Eel Group en DUPAN zien erop toe dat de vangst, de kweek en het beheer van paling duurzaam gebeuren. Toch heeft IUCN paling als critically endangered betiteld. Waarom? König: "Het vaststellen van een status 'critically endangered' voor de paling wordt niet gebaseerd op duurzaamheidscriteria van kweek of vangst, maar met name op populatiegrootte en trends. We zijn geen deelnemer in de discussie of er al dan niet op paling gevist mag worden. Maar in de praktijk zie je nogal eens dat wetenschappelijke analyses in de wind worden geslagen. Ook in de visserij kom je dat tegen. Vissers zeggen dan: wij zitten dagelijks op zee, we weten het beter. Dat is niet altijd het geval. Waarmee ik niet wil zeggen dat dat hier ook speelt."

Voor nadere vragen over paling word ik doorverwezen naar Matthew Gollock van de Anguillid Eel Specialist Group van het IUCN. Zij verzamelen gegevens betreffend paling van over de hele wereld. We bellen en mailen herhaaldelijk, maar krijgen geen contact met Gollock.

Reactie ministerie LNV:

"Het Nederlandse aalbeheerplan is door de Europese Commissie goedgekeurd"

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij laat in een reactie weten dat er een breed scala van maatregelen is getroffen met als doel om het herstel van de aalstand op termijn te realiseren.

Ir. Laurent Gorissen laat weten dat volgens wetenschappelijke inzichten het aalbestand zich in een zorgelijke toestand bevindt. "De aanbeveling van de wetenschap was dan ook om een herstelplan voor het gehele Europese aal-bestand uit te werken. Dit met het doel om op Europees niveau te beschermen en de menselijke activiteiten die van invloed zijn op het aalbestand zoveel mogelijk te beperken. Dit heeft medegeleid tot de ontwikkeling en uiteindelijke vaststelling van de zogenaamde Europese aalverordening. Deze verordening geeft een kader voor de bescherming en duurzame benutting van het bestand van aal in de Europese Gemeenschap. Op grond van deze aalverordening dient elke lidstaat waar Europese aal van nature voorkomt een zogenaamd aalbeheerplan op te stellen. Het doel van dit beheerplan is het verminderen van de menselijke sterfte van aal, zodat er een grote kans bestaat dat ten minste 40% van volwassen, paairijpe aal (schieraal) kan ontsnappen naar zee. De aalbeheerplannen zijn opgesteld om die doelstelling op de lange termijn te bereiken. Dit omdat de aal een langlevende soort is."

"In het Nederlandse aalbeheerplan", zo gaat hij verder "is een breed scala aan maatregelen genomen om de doelstellingen tot herstel van de aalstand op termijn te realiseren. Naast visserijmaatregelen, worden er bijvoorbeeld maatregelen genomen om de migratie te bevorderen, de sterfte bij gemalen en waterkrachtcentrales te verminderen en wordt er in geselecteerde gebieden jonge aal uitgezet. Het Nederlandse aalbeheerplan is door de Europese Commissie goedgekeurd."

"Eén van de maatregelen uit het Nederlandse aalbeheerplan is dat er ten aanzien van de aalvisserij een totaalverbod geldt gedurende de drie maanden dat de geslachtsrijpe aal naar zee trekt om zich voort te planten. Dit zijn de maanden september, oktober en november. In de overige maanden kan aalvisserij gewoon plaatsvinden. Er geldt in Nederland een zogenaamde minimummaat van 28 cm voor aal. Er vindt daarom geen visserij op glasaal plaats in Nederland."

Geraadpleegde bronnen

Ten behoeve van het onderzoek 'De misleidende waarheid achter duurzame vis' raadpleegden we circa 100 bronnen waaronder boeken, websites, white papers, internet, sociale media en deskundigen die vragen beantwoordden. Niet al die interviews vind je terug in het onderzoek. Maar ze hebben wel bijgedragen aan het beeld dat we ons gevormd hebben van de vissector en dan vooral de paling. De belangrijkste bronnen geven we hieronder weer.

* ILVO staat voor multidisciplinair, onafhankelijk onderzoek en gespecialiseerde dienstverlening in verband met landbouw, visserij en voeding in Vlaanderen. Beantwoordde vragen over keurmerken. Zie www.ilvo.vlaanderen.be.

* Good Fish Foundation en de Viswijzer. Bodem informatie, maar beantwoordden onze vragen niet, zie www.goodfish.nl.

* ICES (International Council for the Exploration of the Sea). Rapporten verschaffen wetenschappelijke informatie, zie <https://www.ices.dk>.

* Stichting Ravon (kennisorganisatie voor reptielen, amfibieën en vissen). Bood informatie maar zag af van het beantwoorden van onze vragen, zie www.ravon.nl.

* Sustainable Eel Group (Europese organisatie die zich sterk maakt voor het herstel van het palingbestand). Beantwoordde onze vragen, zie www.sustainableeelgroup.org.

* Eel Stewardship Fund. Genereert geld ter ondersteuning en herstel van het palingbestand, zie www.esf.international/nl.

* Nationale Postcode Loterij. Beantwoordde onze vragen slechts gedeeltelijk, zie www.postcodeloterij.nl.

* Onderzoekjournalist Rypke Zeilmaker. Beantwoordde onze vragen, zie www.climategate.nl, www.rypkezeilmaker.com en www.interessantetijden.nl.

* Elsevier Weekblad publiceerde informatieve verhalen over de visserij, zoals 'De zee zit weer vol vis en toch moet de visser het ontgelden' in augustus 2015, 'Handel in wantrouwen' in januari 2016 en 'Geoliede klimaatlobby' in juli 2016, zie www.ewmagazine.nl.

* Stichting De Noordzee, zie www.noordzee.nl.

* Wereld Natuur Fonds. Beantwoordde vragen, zie www.wwf.nl.

* Natuurmonumenten, zie www.natuurmonumenten.nl.

* Greenpeace, zie www.greenpeace.com.

* Albert Heijn. Beantwoordde onze vragen slechts gedeeltelijk, zie www.ah.nl.

* MSC-keurmerk (Marine Stewardship Council). Beantwoordde onze vragen, zie www.msc.com.

* ASC keurmerk voor gekweekte vis, schaal- en schelpdieren, zie www.keurmerkenwijzer.nl/keurmerken/asc.

* DekaMarkt/ Dirk. Twee supermarktketens die lieten weten geen belang te hebben bij ons onderzoek, zie www.dekamarkt.nl en www.dirk.nl.

* Jumbo Supermarkten. Zwijgt in alle talen als we vragen over paling stellen, zie www.jumbo.nl.

* Informatie van de rijksoverheid over de betrouwbaarheid van keurmerken en een overzicht van geaccrediteerde instellingen, zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/certificaten-keurmerken-en-meetinstrumenten/vraag-en-antwoord/hoe-weet-ik-of-een-keurmerk-betrouwbaar-is>.

* Nederlands Mosselbureau. Beantwoordde onze vragen, zie www.mosselbureau.nl.

* De Zilte Zeemeermin. Restaurant en viswinkel in Arnhem. Beantwoordde onze vragen, zie www.ziltezeemeermin.nl.

* Sportvisserij Nederland. Beantwoordde onze vragen, zie www.sportvisserijnederland.nl.

* De Keuringsdienst van Waarde. Dit programma verschafte informatie over biologische zalm, zie www.tvblik.nl/keuringsdienst-van-waarde/biologische-zalm.

* Diverse kranten en weekbladen die de afgelopen 20 jaar berichtten over de stand van zaken met betrekking tot paling en andere vissoorten.

* John van de Ven van het culinaire platform Gastropedia. Hij is opdrachtgever van dit onderzoek en beantwoordde vragen, zie www.gastropedia.nl.

* Artikel over afpersing van vissers. Herby Neubacher schreef het op Visaktua. Neubacher was voor ons niet vindbaar voor een toelichting, zie www.visserij.nl.

* Website met informatie over vismigratie, zie www.worldfishmigrationday.com.

* Onderzoeker en bioloog dr. Willem Dekker, werkzaam bij Swedish University of Agricultural Sciences. Hij beantwoordde vragen.

* Aalverordening van de Europese Unie.

* DUPAN (Stichting Duurzame Palingsector Nederland). Beantwoorde vragen, zie www.dupan.nl.

* Factsheet van Deltares 'Migratiemogelijkheden voor aal door Nederland', zie www.deltares.nl.

* De reportage 'Dit keurmerk voor vis stinkt een beetje. Toch knapt de oceaan ervan op', in de Correspondent, zie www.decorrespondent.nl.

* Reportage 'Staren naar de vis' in De Groene Amsterdammer van 16 april 2008, zie www.groene.nl.

* Rems Cramer, voormalig kustvisser (staandwant). Hij beantwoordde vragen.

Bijlage 6

* Nederlandse Visserbond. Beantwoorde vragen over keurmerken, zie www.visserbond.nl.

* Het Blad is de naam van de bijlage van NRC met in het novembernummer de reportage 'Vissen om de vissen te redden' over de rivier vissers. Vader en zoom Komen nemen de verslaggever mee het water op.

* Het boekje Paling, in 2017 uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Spakenburg Paling B.V, zie www.paling.nl.

* ISEAL is de wereldwijde ledenorganisatie voor ambitieuze, collaboratieve en transparante duurzaamheidssystemen, zie www.isealalliance.org/.

